

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

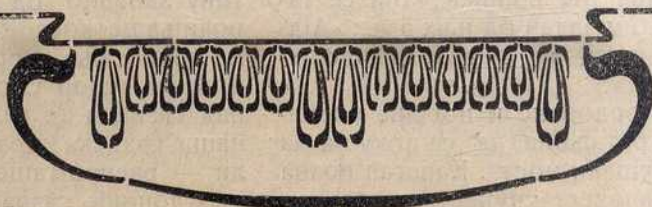
ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Генерал МИХАИЛО РАШИЋ

КОМАНДАНТ ДУНАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ ДРУГОГ ПОЗИВА

Покајање Мусића Стеве

„Ваистино, чуј ме —
 „Тако т' мога хлеба!
 „На Косово Кнезу
 „Путовати треба.
 „Ја ћу санком снагу
 „Окрепити бољу,
 „Да не будем незнан
 „На крваву пољу.
 „На истоку звезда
 „Кад истече јасна,
 „Ти разави крсташ,
 „А борија гласна
 „Нек одјекне Лабом —
 „Па пре нек' заруди,
 „Не било ти просто,
 „Саног ме разбуди!“

Заспа Мусић Стева,
 Лазарево крило,
 Заспа као витез
 — Ал' је кобно било...
 На Косово стиже
 Када сунце паде,
 Сунце српске славе,
 И кад живот стаде.
 Загна се у вале
 Крвавога тока
 Орловскога лета,
 Тигровскога скока —
 Па тек што је сунце
 На западу село.
 Трновим је венцем
 Овенчао чело...

Од онога доба, крвава мегдана,
 Од Косова Старог, од Видова Дана,
 У Полабљу, кажу, Мусић Стева спава,
 Чека да му дође данак новог јавна,
 И судбина да му изновице суди,
 Да га други поклич у часу пробуди;
 Чекао је мирно — зна да иде време,
 Које носи живот за духове неме,...
 И једнога дана грмну нова чета:
 „Устај, Мусић Стево, рад завета света!“
 На Косову војска историју мења,
 Подижући главу српског обновљења —
 Дух Мусића Стеве штој легендом посто
 Рече тада: „Децо нека вам је просто!
 „Нека вам будућност венац славе спрема.
 „—Сад на мени клетве Лазареве нема!“

Андре Гавриловић.

Битољска битка

— Опис једног учесника из VII пука — (4)
 (СВРШЕТАК)

Нико од нас не би пожелео да буде у њиховој
 кожи. Ми бар имамо пушке, а они — тако рећи са све-
 заним рукама — иду ка непријатељу.

Одједаред кроз подневну тишину одјекну пуцањ
 топа са турске стране, граната прозуја поред нас и
 удари по сред групе пионира. Направи се страхан лом.
 И људи и греде све се то стропошта иза насипа и уз
 лупу греда зачу се језовит јаук. Једна једина граната
 убила је на месту 8 и ранила 7 пионира. То је ваљда
 најплоднија турска граната у овоме рату.

Из села се неко дерао: „напред, напред!“ али није
 имао ко да чује ту команду

Не потраја дуго, чусмо понова вику из села: „на-
 пред! напред“. Из села се опет кретало једно оделе-
 ње војника. Испред оделења ишао је потпоручник
 Добросав Николић познат као један од најхрабријих
 официра у пуку. Таман он са пушком у руци наиђе на
 оно место где су пионири страдали, пуче опет један
 турски топ. Граната зујаше из даљине и могло се суди-
 ти да иде право на потпоручника Добросава, који је
 то такође осетио. Кад је граната била већ пред њим,
 он се сави и врдно десно а затим одмах лево (као да
 је играо лопте) и у том тренутку граната тресну у ба-
 ру мало десно од њега; он се брзо исправи и исприв-
 ши се, продужи напред.

— Боже мој, рече командир, ми ћемо се иза овог
 насипа нагледати сваких чуда, а за тим кад потпоручник
 наиђе позва га у заклон, да се мало одмори и да се
 склони од куршума, који баш на том месту почну фи-
 јукати чим се когод ту приближи ма са које стране.
 Изгледа да су Турци учврстили неколико пушака ко-
 јима су гађали само овај прелом пута.

Потпоручник поседе мало, припали цигару и оде
 официрима код моста, замоливши да му упутимо ње-
 гове војнике, ако лођу. И он је био добио наређење
 да оправља осми мост.

Мало после наиђоше два три војника, који се та-
 кође заклонише код нас. Затим један од њих рече: »Ајд-
 мо, отишао је потпоручник напред, ред је да и ми идемо“
 — и одоше напред ка мосту.

Из села наиђе један ордонанс и носаше писме-
 ну заповест од команданта батаљона: да се покуша ма
 и са појединцима прећи порушени мост“. Капетан позва
 ордонанса и прочита ту заповест упућену командиру
 4. чете, а затим отпусти ордонанса.

Кад се ордонанс вратио од командира 4. чете опет
 га је свратио командир 3. чете и прочита извешће ко-
 мандира 4. чете, којим је овај извештавао командан-
 та да је немогуће прећи мост, пошто је ширина поруше-
 ног моста била преко 8 метара.

— И тако ћемо ми и 4. чета лежати овде у води
 до мрака, рече капетан, отпустивши ордонанса. Сад се
 не може ни напред ни назад.

Киша је још увек ромињала. Магла се повлачила по
 врховима околних висова. Половина Неречке планине
 није се ни видела од магле. Око 2 часа по подне мало
 се подиже магла и могла се у неколико посматрати
 битка.

Десно од нас, према турском центру, видело се рас-
 прскавање шрапнела дринске дивизије. Још даље, десно од
 дринске дивизије више према левом крилу турских по-
 ложаја, виделе су се беле шрапнелске кугле како се гру-
 пишу према висовима, које је требало освојити Морав-
 ска дивизија I позива. Далеко тамо на 30 км. од нас,
 на левом боку Турака, чула се потмула јака топова.
 Тамо — око Ђавата и Облакова — рвао се Џавид па-
 ша са Недићевом Моравском дивизијом II позива. О
 тог рвања, зависила је судбина Битољске битке и суд-
 бина наших досадашњих успеха, — и напоследку, суд-
 бина наших чета које ће довече или сутра морати по-
 нова нападати на мостове, ако Недић не надјача. У ар-
 мијској резерви била је Тимочка дивизија II позива на
 друму за Прилип.

Једно време одјекивала је топовска јака далеко
 иза нашег десног крила. Помислимо да није попустио
 Недић и да Џавид није прешао у напад и гоњење. Зла
 слутња обузе нас све, кад ће рећи капетан Ђукић:

— Неда се Недић. Знам ја њега. Чисто га и сад
 видим како на часу историје. Наполенових ратова сте-
 же зубе и песнице, објашњавајући „гвоздени обруч
 Даву-ов код Ауерштета, који нас опомињаше на нег-
 дашњи гвоздени беочук Ханибалов“.

У том разговору загрмеше наши градски топови
 и по ломњави њихових граната осетисмо да гађају
 тамо далеко ка Битољу. Сви упресмо очи на једну чис-
 тину западно од Битољских мунарета, таман одакле
 почињаше коса турског положаја. Ту спазисмо пове-
 ће груписање турских трупа на које су управили своје
 догледе мајор Стојан, капетан Шуњеварић и Војин. Баш
 над главама те велике групе Турака распрскоше се оба
 наша градска шрапнела. На мах се — лепо смо виде-
 ли — распршташе тек окупљени Турци. То беху како
 смо доцније сазнали, три пука, које су Турци привукли,
 видећи слепо надирање нашег 7. пука преко мостова.

То је олакшало дринској дивизији, да већ око 4 часа по подне јуришем заузме турске централне висове.

Мора бити да су и турске тобџије видели овај успех наших градлија, те осуше рафалну вагру на њих. Једна од тих граната удари сниско у насип, уз који беху полегали војници из 1. батаљона. Граната је пробила насип и ударила по сред главе једнога војника. И на наше велико запрепашћење спазисмо како се на двадесет корака позади запуши његов мозак у опни, која не беше ни напрсла.

— Остаде ли му шта у глави? упита неки окачењак војника, који загледаше главу свога суседа.

Једна милијарда чавки грајала је летећи нама. Мени нешто не би пријатно. Али кад загрмеше турски топови, чавке се повратише баш испред нас.

— Добро је, кликнуше сви радосно, осећајући сигурно што и ја.

Могло је бити већ око 3¹/₂ часа по подне — кад дође ордонанс и донесе на блокузаповест од команданта батаљона, да се обе чете (3 и 4.) повуку у село *Новак*.

— Известити команданта, рече капетан Ђукић ордонансу, да се ја не могу повлачити до мрака, једно зато што ће нас Турци докусувати у повратку, а друго, што нећу да дижем дух код Турака. Ти не мораш ићи командире 4. чете, ја ћу га известити о овоме.

Ордонанс се врати у село и није више долазио код капетана, јер се сигурно командант сложио с тим паметним поступком.

Мрак се већ ближио кад поред нас прође нови командант пука и ађутант Магдић. Обојица беху у пелеринама.

— Лежи доле, викаше командант војницима који се дизаху да га поздраве.

Чим наиђоше на завијутак код нас, отпочеше опет зврцкати куршуми по бари око нас. Турци су приметили да су то официри и почеше их гађати. Хтели не хтели морали су обојица сићи са насипа, да се мало заклоне. Мало после дигоше се и продужише до моста.

Мрак паде и ми се један по један упутимо ка селу. Тек око 8 часова у вече сви се вратише. Командири пребројаше војнике и одоше на рапорт команданту, који беш: поред ватре у оном разваљеном дућану на раскрсници.

Било је 168 које погинулих и оборених у воду које рањених из обе чете.

На наше велико изненађење не беше погинуо наредник Миливој Стојановић који је отишао с првим редом на мостове.

Седећи око ватре официри беху јако забринуте. У том дође и рањени потпоручник Крстић, да се јави командире.

Капетан му рече: „Ви сте срећан човек, рањени сте у руку, извршили сте лепо своју дужност и сад ћете у загрљај своје младице, — а ми ћемо можда сутра за вама.“

Потпоручник — и ако рањен, смејаше се на овај командиров говор и оде на превијалиште.

Те ноћи није нико ништа јео. Целе ноћи на киши

преноћисмо у шанчевима на ивици села, чекајући да се и сутра понови ово што је данас било. До поноћи па и до пред зору, с временом на време су се чуле турске пушке и митраљежи. Баш нам не дају да оправимо мост. Други батаљон је целе ноћи газио по води тражећи прелазе, а неки су покушавали да се превезу понтонима, који су наседали на пливацима између речних рукаваца. Да је то била непрекидна и велика река бар би се могло понтонима прећи, овако је то било немогуће.

Ујутру (6. нов.) на наше велико изненађење видесмо да наши војници сербез шеткају по првом мосту и онуда,

где се дотле ни појавити није смело.

— Турци су одступили, рече капетан Ђукић.

— По банку да нису, рече Бошко Бошковић, резервни поручник.

Обојица дадоше по банку команданту Вуковићу.

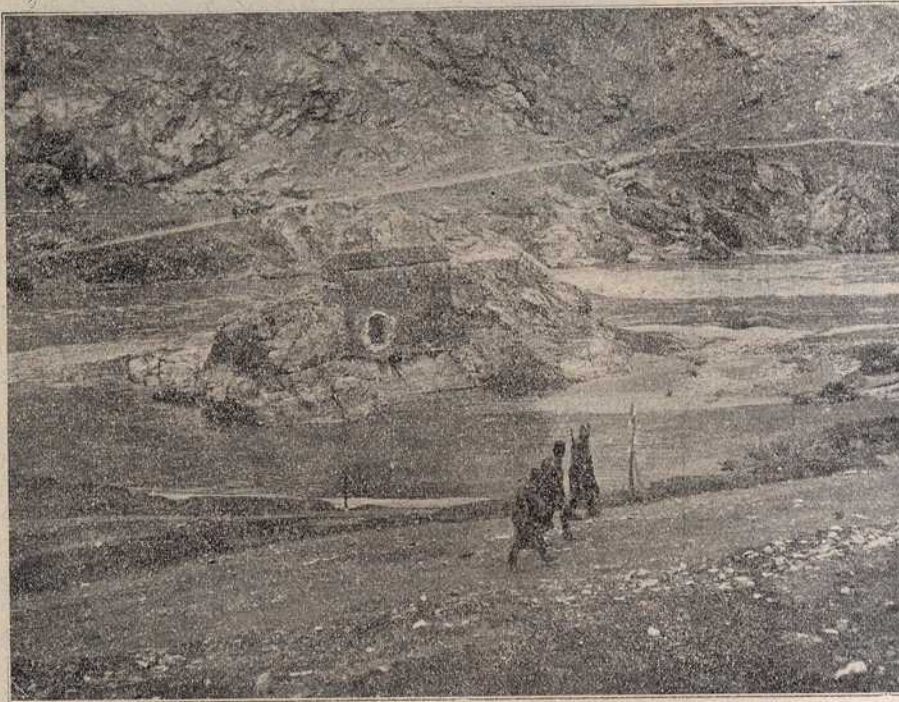
После пола часа Ђукић је добио банку, а поручник Бошко од силне радости пружаше му још једну банку.

— Хвала хвала, рече смејући се капетан, само кад су Турци одступили.

Сунце већ обасја бојиште, као да се и оно радо ваше победи крста над полумесецом и као да је и оно чекало на ослобођење.

Ми се кренусмо у колони преко насипа. Баш поред првога моста на једном оцедном местанцу, биле су донешене жртве јучерашњег окршаја. Принц Ђорђе, ђенерал Божановић, сви официри и војници одадоше последњу почаст палим борцима последњег дана, последње битке Срба и Турака.

КРАЈ ВАРДАРА

Механа Краљевића Марка у близини Велеса

Хероизам српске мајке

— Српкиње су претекле Шпартанке —

У окршају на Преполцу 6. октобра међу првима јувачки је пао пешадијски капетан *Драгомир Нешкић*.

Рођени брат Драгомиров капетан Михаило изјавио је својој мајци, која је у Крагујевцу, саучешће овим телеграмом:

„Не брине мамо, ја поћох брата да осветим!“

Ојађена мати, клонула од силнога бола и угушена прекомерним плачем, склапа руке и моли се Богу:

— „Боже, опрости ми ако сам те оволиком тугом увредила и дај да мој Драгомир буде једина жртва за цео српски народ!“

Са бојнога поља

На Косову је мир...

После крваве борбе војска се одмара тамо где је пролила потоком крви. На слици се виде коморцијска кола, а мало даље су и трупе. Вели се „Тешко земљи куда војска прође“, али то као да се не може применити на нашу војску, која је не само храбра но и племевита. Ова слика најбоље показује, како се народ у новоослобођеним крајевима осећа сербез крај својих ослободилаца српске војске. Поред српског логора сељаци слободно гоне крда својих свиленорувих оваца, они без страха напасују своја стада крај српских логоришта и никад још није било тужбе, да им је ко шта упљачкао. А и куд ће брат од брата узети. Онај са обала валовите Дрине ил' Тимока, није се у оне крајеве спустио да им буде на терету, но да им помогне...

Од Скопља до Елбасана

— Утисци једног војника другог прекобројног пука —
(СВРШЕТАЧ)

Већ је и ноћ почела падати, када дође син Стеванов, Владимир, ђак IV. разреда основне српске школе у Ресну. Поседосмо, у пријатном разговору са домаћицом, кад се из угла собе чу:

Шумије Вардар
Бојно се бије
Ветарот вије
Грозно бесне, ет.

Мајки те плачат
Пишта децата.
Куршуми фрчат,
Дор небесата.

Тамо се бијет
Млади јунаци
Да го затрпјет
Пољскијех тирани

Македонките,
Венци ми претат
Од срце своје
Полсковно цвеје.

Македонките
Венци ми вијат
Од срце своје
Полсковно цветје

То су певали умилни гласићи деце Дорјевића, Владимир, Добрила и Николинка. Песма је тужна, у болу, да човека у срце дирне, а деца су је тако лепо извела, да су ме задивила.

Ми заборависмо и на све оно што је ваша војска доживела у овим крајевима, колико је препатила, и колико пати и данас под зидинама гордога Једрена, и жажелих зашто да и данас када смо свој посао свршили, висло комотни да уживамо плодове свога рад.

Ој, мој чардаче
Мој дебел хлад
Ој, мој чардаче.

У мом селу крај мора,
Пеза гарава.
Нека је, хај нек се зна,
Најлепша је увек цура
Ој, гагава

Разлеже се уз прасак пушака, долином и брдима, кроз које се крећемо; све је весело, све је живо као да није било толико тешкоћа до сада, као да Пги прекобројни пук није ни имао толику ватру на Битољу, да ће је вечито запамтити преживели ратници, који су заједно са погинулим, чуда чинили, да би туреким 20000 задржали, да се не пробију ка Ресну, да одатле даље побегну, па да се један велики део глдан и уморан доцније почне сам јављати, и нашим трупама предавати. Уживао сам у лепој песми; уживао сам, што су трупе задовољне, веселе крај свег марша, који су дотле имали. После хода од 12 дана, стигосмо у Елбасан.

Нешто о животу наших трупа у Елбасану писао сам вам раније.

После кратког бављења у Елбасану, уште цео 1. прекобројни пук у село Паприел, на 20 км. од Елбасана, идући ка Драчу, у срце дивље и кршле Албаније. Ово је изазвала потреба одбране од дивљих Арнаута, који су сваки час правили по какав експес.

Скоро читавих месец дана било је мирно и лепо; нама је било забрањено да убијемо и пуцамо на Арнауте; раздвајала нас је река Шкумба и ми смо ишли у патроле, не да извијамо Арнауте, него остатак турске војске од Берата. Али Арнаути су свакодневно пуцали на коњичке и пешачке патроле. Некога нам раше, неког бога ми убију, те нам на крају крајева то дојади. И не само то, него се Арнаути толико дрзнуше, мислећи да наша пажња према њима значи жукавичлук, па чак пређоше и у напад, те један наш вод би изложен опасности да сав изгине, да срећом не стиже благовремено цела једна наша чета и огроче борбу са њима. Два дана трајала је борба на простору од 30 км. ангажовали смо цео пук, 4 топа и 4 митраљеца. Наши топови да их бог поживи, рушили су немилосрдно зграде арнаутских побуњеника. Арнаути су се преверазили, кад су видели шта су својим испадом изазвали, и кад видеше да нема ту шале, да се ми рата не играмо, већ у стварност улазимо и шта су могли урадити друго, него почеше одступати. Они Арнаути, који су одступали десном обалом Шкумбе, наиђу на наше трупе од Тиране. Ове су такође добиле наређење, да гуще побуну оних Арнаута, који су се разбегли по шумама, док ови на левој обали Шкумбе прикупљају се опет ради поновне борбе.

Ни наши митраљеци вису остали беспоседени — гладни. Ми их ретко употребљавамо, јер су халапљиви па брзо гутају велику количину муниције, те зато их штедим од честе употребе, а кад они дејствују, то чинимо велико задовољство нашем пешаку, а уливамо страх непријатељу који кад чује ову паклену машину, што све пред собом брише, бега као помаман.

Док наши пешаци необично воле да чују како митраљеци свирају брау палбу, и сви окрену главе да виде одакле долази та музика, дотле се Арнаутима диже коса на глави од страха чудотворне машине, која нема срца насрам дивље руље Арнаута. Можете замислити себи грозоте, које смо доживели за ова два ратна дана; наши топови, митраљеци, толико су чуда чинили, да ће се Арнаути вечито тога сећати. Чуди нас, и никако не можемо да знамо ко буни ове Арнауте, али све што чине, себи чине.

St Zorž

Из Црне Горе

Крај студенца...

Црна Гора, коју је песник с правом назвао драгим каменом српске круне, огрезла у стењу оскудна у свему сем у љубави њених синова према тој сиротињи и готовости њиховој, да за слободу тога стења жртвују животе своје. У врлетним крајевима Црне Горе, где се крш диже небу у облаке, нема ни воде, те народ тим муку велику мучи и мора да се задовољи, да се поји из каменитих цистерна у којима се сачува вода од кишница и снега. Наша слика представља једну такву цистерну, око које се сакупио жедан народ, често пута из даљине од неколико сати да захити мало воде, да утоли жеђ своју и своје стоке.

Од Ваљева до Јадрана

— Са дринском дивизијом другог позива — (2)

Али поћи из Приштине а не видети Косовске знаменитости, било би и од људи срамота и од Бога грехота. Нас неколико решимо се, да обиђемо оно на Косову, што се за неколико часова може да види. На коњу! заповеди поручник Пешић. Да лако је вама тако рећи, али ја бих волео пешице; јер не водем да ме коњ лупи о ледину, пошто никад нисам јахао у седлу. Смех са његове стране био ми је одговор, али сам и ја одмах скочио на коња и држећи се једном руком за седло (војнички се каже за побратима) труцао сам се по пољу Косову.

— Ту смо! рече поручник Пешић, смејући се из свег гласа, пошто је мене, ма да је било хладно, видео окупана у зноју, као да сам ја јурио, а не коњ.

Стража нас пусти и ми уђосмо у двориште засађено цвећем, а ограђено зидом.

Ово вам је — поче командир страже: с десне стране двоспратна кућа упразника гроба цара Мурата. Један вам је само прозор провидан и кроз њега се види празна соба. Ми се пропесмо на прсте и уверисмо се о тачности његових навода. Остали су прозори загорени дрвеним решеткама као харем. Шта је унутра не знам рече командир страже. А ова цамија пред нама, то му је гроб цара Мурата, кога је распорио Милош Обилић, продужује командир страже салутирајући. Кога је он тад одавао почаст, да ли нама или великом делу Милоша Обилића, нисам га питао; јер нисам био ја најстарији.

Пођосмо ка тулбегу, осећајући неку нелагодност у души, што улазимо у светињу турску, ипак скидо-смо капе

Тулбе је четвороугаоно и на три стране су по два прозора, на којима су навучене зелене тешке завесе са драперијама. На једној страни су само врата. Зид је

Из Нове Србије

Призренке у народном оделу

имитација мермера, али бојадисан, као тапет од харти је. Под је покривен шареним ћилимом величине као и тулбе 6 метара у квадрату. На средини је на црном чојом покривеном катафалку сандук покривен зеленом чипком на чоји, такође зеленој. Са стране на шесторим малим ногарима 6 турских књига, а окол 4 чирака: два мања а два већа. По зидовима 8 већих и 6 мањих свећњака.

Командир страже није могао да нам детаљно објасни значај свега, што смо ту видели и ми се, узбравши неколико цветова из градине тулбетове, окретосмо напред.

Пред вратима нам показа наш чичероне — командир страже леву страну: Видите тамо! То је Бабин Мост на Лабу Кад је Милош Обилић распорио Мурата, ударио је на турску ордију са своја два побратима и разгонећи Турке на буљке приближио се мосту, да преко њега доспе у српски логор. Али нека проклета баба викну Турцима: Пободите копча са врховима у вис и тако ћете ухватити проклетог Милоша. Они су то и урадили и тако нам је Милош погинуо. Од тад се оно зове Бабин Мост. А и оно тулбе десно, вреди такође видети.

Кретосмо десно и дођосмо до мањег тулбета но ово прво. Ну ту нисмо били те среће, да као и прво буде отворено и да уђемо унутра. Код страже није био кључ. Али није било ни дрвених решетака на прозорима. И ми смо кроз прозоре, којих је такође било шест, могли да провиримо у унутрашњост тулбета

На зидовима, место икона, урамљени су неки турски записи. А на средини, налазе се два катафалка један поред другог и на њима два мртвачка сандука. Оба катафалка и сандука, превучени су црном чојом и чело главе њихове по један чирак. Чело главе једног има фес са чалмом, а другог само нешто налик на шубару. И фес и то што личи на шубару, превучено је зеленим тилом. Тулбе у унутрашњости није веће од првог, а по спољашности је два пут мање.

Одатле кренемо натраг за логор. Поручник Пешић потеря коња у галоп. Ја као „добар“ јахач склизнух са седла. Утеха ми је била та, што се нисам угрувао, а и што се поручник, кад се окренуо није смејао.

Ипак је седло утврђено, а и ја на њему, т. ј. држећи се за „побратима“, сретно и здраво дођем у логор

Октобра 20. добије дивизија налог за покрет. Где ће се ићи? Како? То није било питање. Правац се знао међу војницима и обичним смртним т. ј. водницима и командирима чета: *на море!*

Пукло оно дотле пусто, а сад пак и сувише живо Косово, па никад краја. Пети пук, као и догле, у предходници. Ноћ са јаким ветром, затече нас у Дуљем Хану. Дрва нема у близини, али је било добро и трње од веће. Кадећи се целу ноћ, као да смо јехтачи ве-

њом, дочекасмо било подбочени било лежећи на ка-
мењару, зору. Око 6 часова из јутра, кретосмо напред.
Око 4 сата ударисмо на Суву Реку и пошто смо, као
и преко Ситнице прошлог дана, на Косову, газили до по-
јаса и уверили се, да није та река сува, већ мокра уђо-
смо у село Зрзе.

Оца на џамији виче и призива правоверне на мо-
литву, сунце се полако већ клони западу, а ми марши-
рамо напред, благосиљајући оцу, што је баш тај моме-
нат изабрао за молбу Алаху. Није се сиромас оца пре-
варио. Алах је, ваљда зато, што се и он налази у Бо-
жијем царству, благословио пут наше дивизије и пустио
нас, да срећно пређемо све тешкоће, да би нас довео
пред Брдицу. И збиља, сад пролазећи кроз диван —
плодан и раван предео, мислили смо, да ће ово овако
по равници трајати све до мора. Али још те ноћи, из-
влачећи топове из блата, у које су упадали до преко
главчина, видели смо да није све до мора глатко. Ватра
нам је показивала пут. Пођох напред, да што пре сти-
гнем до оне велике ватре. Видећи официра на коњу,
таман хтедох да га запитам о правцу, којим је прет-
ходница прошла, кад упознадох команданта другог ба-
таљона V пука, ка-
петана Пантовића. Место да од њега
добијем обавеште-
ње, он ме замоли,
да му ја то кажем;
јер он само зна
да је пред њим не-
ка комора а да је
послао свога ађу-
танта Канару, да
га извести, па он
још није дошао. О-
ставим га и на сво-
је велико изнена-
ђење после ода од
стотинак метара
стигнем комору и
одисте дознам, да
је то комора баш
другог батаљона и
да је она везана за
четврту чету првог
батаљона, која је у
претходници а чи-
ја комора још ни-
је стигла. Како та-
ко изгурао сам на
чело.

СТИГАО САМ БАШ
у време, када је
потпуковник Плазина сада пуковник, са мајором Митро-
вићем и путовођом Алексом, пошао по пљуску у реког-
носцирање.

Зрзе!! Зар је и ово село Зрзе?! Јесте у Арнаут-
луку по 2—3 сата идеш, па опет, кад питаш где си-
олговара ти се истим именом, као да ниси крочио ви-
ше но сто метара. Немогући даље ићи, останем у Зрзе.
После пола часа изађе артиљеријски мајор, сад потпу-
ковник Павловић, и нареди да се гасе ватре! Зар, да
ви овде правите ватре и тиме дајете знак непријатељу,
да нас све као мачке, побије?! Гасите! Он оде, да у
једној кући пробденише или проспава ноћ, заједно са
дивизијским штабом, а ја остадох, да гледам како једна
група за другом гаси ватре, да их на неколико корака
одатле поново запали. Снег је покрио замљу, а хладан
ветар, тражи од војника, да ако желе остати живи,
праве ватре и загреју се, не што им је хладно, но да
би могли да изврше свети задатак Србинов: да осло-
бодје још и остатак Срба из ропства, турског и по-
вишој наредби што и пре да изађу на море. А да би
то могли да изврше, они су морали да буду чили, а

не премрзли, те да Турцима и Арнаутима зададу ватру
из пушака, топова и митраљеза, па ма им ватрама од
дрва показали где су и где се крепе, да их упропасте.

Свану, устао је и штаб дивизијски, вратио се и
наш храбри командант пука Плазина и мајор Митровић,
после лутања целе ноћи.

Напред! Ама зашто увек пети пук у претходници
добаци неко? Сигурно ће бити данас битке, а шести
је племићки пук, па зато он остаје у дивизијској ре-
зерви да се не крвави, одговори му један Ваљевчанин.

Идемо напред, сваком срце од радости, што ће
ићи у борбу, бије као у зеца И, о чуда, Арнаути, праве
препад, опрезно само! Дођосмо и до Швањскога моста,
у близини кога нам вођа показа место докле је дошла
пре неколико година комисија за извођење рефорама
у Арнаутлуку, па одатле отерана назад. Она је отерана
од обесних Арнаута, који нису трпели контролу над
злочинима и разбојништвима, која су они учинили и
даље хтели да чине. Сад пак Европа хоће, преко наших
мртвих тела, да нам натура своју контролу и Арнауте
прогласи ваљда за угњетене и поштене људе.

Али само без политизирања! Кренимо на Швањ-

ски мост, који је
грађен за време
владе Уроша —
сина цара Душана.
Пређосмо преко
њега, да би били
што пре у пито-
мој нашој истори-
ској Ђаковици, од-
носно, како је Ар-
наути сад зову:
Ђакову.

Рано из јутра
кретосмо ка Ђа-
ковици и већ се
чуше први пуцњи.
Добро је, сад ће
бар бити борбе.
Средином и левим
крилом био је ра-
споређен V а на
десном крилу, VI
пук, који сад први
пут улази у борбу.

Цика пушака,
тресак митраљеза
грмљавина наших
брђана и псљака,
пролама небо. На
мах сву ту грмља-
вину надвиси гро-

могласно: Ура! Њаши с ножем на пушци гушају се с
Турцима по шанчевима. Трећи и четврти батаљон V
пука јурну у средину вароши, а I батаљон истог пука
на левом крилу улицама поносне Ђаковице. Ни ко-
манда ни вика улицама није помогла, а о опасности
од стране бесних Арнаута, који су пуцали кроз ма-
гале на кућама не треба ни говорити. Ваљевци и
Подринци из I батаљона ушли су у српски сокак и
почели са Србима из Ђаковице да се грле. Једва се
успело, да се наши раздрагани војници крену напред.
У том са противне стране груну топ. Наша артиљерија
престаде да дејствује. Онај топовски пуцањ, био је
аваз од Црногораца, који долазе из Пећи, па
јављају, да и они с друге стране са брда Чабрата
упадају у варош, као гром из ведре неба.

Живели браћо! проломи се кроз мрачне улице на-
ше старе Ђаковице. Стадосмо као укупани од изнена-
ђења и одмах за тим грунуше Црногорци међу нас и
почеше да нас грле, љубе и плачу од радости. Варош
је била сва у нашим и црногорским рукама.

Ту ноћ изгледа ми да се батаљони нису могли

Из Нове Србије

Први представници српске власти у Назем Назару

скупити услед раздраганости Црногораца, који су се заједно са нашим растурили по чаршији Ђаковичкој. Сутра дан су многи платили са по 25 по туру, весеље и пазар од прошле ноћи. На све стране чујеш дерња-ву и фијук штапа, кроз ваздух као и ударце. Један пак Црногорац, кога је командант осудио на 25 због тога што није могао да покаже где је „купио“ дењак ствари, прво се цапао а по том мирно легао да прими награду. Чим је и двадесет пети ударац добио, он скочи покупи чакшире, осврте се на све стране, да га не види који Црногорац и без збогом, као љељен, стругну са места срама, за њега јунака, јер по њиховим појмовима батине су за жене и стоку. (Наставиће се.)

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† Сава П. Радовановић

водник 17. ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА

Београдски листови забележили су са неколико симпатичних речи јуначку смрт младога поете потпоручника Саве Радовановића, који је погинуо приликом напада „Хамидије“ на бродове са нашим трупама у пристаништу Сан Ђованија.

Нема ваљда српског листа почевши од „Дела“ и других књижевних часописа па до свих познатијих политичких листова у којима се већ неколико година нисте сусретали са стиховима талентованог песника Саве Радовановића. Слабо је ко знао ко се за тим именом крије, а врло је мали број оних, који су знали, да је тај поета један обичан и врло скроман трговачки помоћник колонијалне радње Илије Милишића. За тезгом једнога хифте, који о поезији мање води рачуна но о пропалој вересији, који је више ценио вредност оног парчета кесе но лепе стихове, које је његов момак на њима писао, Сава, идеалиста са каквима се данас у животу човек ретко, врло ретко сретта, трајао је тешке дане, али није малаксавао и није губио наду ни веру у себе. Када намири муштерије, а они од реда његову услужност никад неће заборавити, млади поета би се заклоњен за какав сандук или балу предао учењу. Неуморно је радио на своме усавршавању и у том погледу постигао је невероватан успех. Сведок су његове песме, међу којима је много бисерно зрно. Учио је и одлично завршио нижу и вишу трговачку школу Београдске Трговачке Омладине. Газда му у томе вије сметао, и с благодарношћу у срцу за то отишао је честити Сава и на онај свет. По свршеној школи ваљало је да се одужи Отаџбини. Пошао је у војску. Одличан момак, одличан ђак био је и одличан војник. Положио је испит за резервног официра и када је пун радости саопштио то своме газди, овај му је „благоданаклоно“ одговорио:

— Е „сине“, гледај себи средство, ја у моју радњу, из принципа не примам момке, који се враћају из војске јер из војске нико честит не изађе.

Идеалисту Саву то је до срца заболело. С том је раном отишао и у гроб, у гроб који је на дну Сињегг нашег мора.

По свршеној војсци постао је чиновник Индустиријске Коморе.

У рат је пошао као водник 17 пука. Учествовао је и одликовао се на Куманову, Прилепу и Битољу. Прошао је најжешће окршаје неповређен, јер му је у књизи судбине било записано, да својом племенитом крвљу ороси обале слободног српског Јадрана.

Сава Радовановић је био идеална душа и срце, које је само за љубав знало и ако у своме кратковечном животу није знао за друго до за муке. Узор је то био честитости, прототип поштења, пример карактера, оличење идеалисте, који незна шта је мржња.

Ко га је знао мораће, хтео не хтео, пролити од срца сузу за човеком, који је цео свет љубио, целом свету добра желео, који у животу никад никоме није не зло учинио но ни зло помислио. Сава Радовановић је био песник; душа му је била пуна поезије, његове песме нису празна стихоклепанија но израз једне ретко поштене душе, испуњене љубављу и према мраву.

Погибија Саве Радовановића може се, с правом, убројати у теже губитке овог рата. Српски официрски кор увек с поносом може упрети прстом на име овог негда скромног бакалског помоћника, који се својим самообразовањем и љубављу према Отаџбини толико уздигао, да ће вазда светлити примером онима, који за нама долазе.

Мој драги, мој добри пријатељу! Свакога кога сам знао искрено сам ожалио али никад смрт се није тако болно коснула срца мога као смрт твоја, малог човека а великог пријатеља од кога нисам имао користи, али кога сам волео; јер сам знао, да у оном благородном срцу нема другог до љубави за свако људско биће.

За многим је срце моје и очи моје засузиле, али на глас о твојој смрти плакао сам онако како сам плакао само онда када сам изгубио оца свога.

Ти си мали и због младости своје још слабо знан. Да није ваљало мрети за Отаџбину, за коју си вазда живео, твоје би име нашло своје достојно место међу онима, који су успешно градили песме, а не срицали стихове. Отаџбина те је позвала да јој послужиш место пера с пушком у руци и ти си јој место строфа дао живот, да хероизмом својим вечно живиш.

Слава ти добри човече, прави песниче, незаборављени косовски осветниче!

Слава ти! Слава!

Југовића мајка

— Како Српкиње жале пале синове. —

У лесковачкој болници у почетку рата преминуо је од тешких рана Радисав Грубач, војник, родом из Брашева. Он је рањен у чело, а куршум му је прошао кроз мозак и изашао на потиљак. Рањен је био на Вељој Глави у боју против Арнаута. Његова родбина је извештена и покрај осталих дошла му је и мајка, једна врло лепа средовечна жена, стасита и поносите. За колима која су спроводила леш покојников, она је врло дирљиво овако нарицала:

Дошла ти је мајка, сине, — узданицо!

Да ти види ране твоје — без пребола.

Како су те обранили — звер душмани;

Је си л' главу заменио? — мој витеже!

Са душманском крвљу гадном. — Бог их клео,

Зато сам те и родила — Надо моја!

Да покајеш свој род српски — Осветниче!

Да погинеш као јунак — благо мени

За крст часни и слободу — мој Соколе!

Нека ти је Богом просто — млеко моје,

Којим сам те одојила — Обилићу!

Јер си у бој љути пао — рајска душо!

Руке ти се посветиле — осветниче!

Скадарским херојима!

Ви који диновско окончасте дело,
И мачем Слободе расковасте ланце,
Ви, орлови, који пребродисте смело
Арбанашких Алпа урвине и кланце

Уз: Једрене, Битољ, Прилип, Куманово
Где увенча слава наш ратнички кадар,
Ви још једно име додадoste ново:
Словима од злата исписано: Скадар!

Гдегод ваша ђулад прохује к'о буре
Ту гром разорења загрми и севне,
За вас више нема тврдих Порт Артура,
Штрасбурга и Меца, Једрена и Шлевне

Батерије ваше, громовске силине,
Сраховитом својом кишом пројектила
Направише за час гомилу прашине
Од градекога платна и тврђавских крила

На Тарабош, потом, са помамним хуком
Стручисте са масом, к'о орловско јато,
Полу-месец крвав докопасте руком
И сурвасте доле у Скадарско — Блато!

Слава вам! Високо, пада сва племена
Ви сте нас уздигли, више и од Шпарте,
И смрачили, тако, на вечна времена
Славу Суворова и глас Бонапарте!

Вој. Ј. Илић — Млађи.

Са бојног поља

Војник трећег позива на стражи

СА БО

Коњичка изви

Горња слика представља веома му на своме послу. Коњички капа патроле, стигао је иза Велеса, и на другој страни доносимо, и од ономоме, ради чега је у патролу у вису лепо се виде неке грађевине.

Две мање слике на овој страни нашу војску на њеној дужности.

Прва слика снимљена је у Беоћег позива на стражи. Снег је већше хладан ветар, наш пешак увише снегу, али не миче с места, на

На другој слици се види једна дали крај огња, што су га једва са препричавају разне приче и од других чули о крвавим борбама.

ТА ПОЉА

Крај Вардара.

манитичан крај и српску војску у ње-
Спира Чаковски као вођа официрске
механе Краљевића Марка, чију слику
спрема рапортом извештај команди о
Доле шуми хучни Вардар, а горе на
је црква Светога Спаса.

нимци су са бојног поља и показују
одмору.

еру и приказује српског војника тре-
покрио. Цича, зима, а са Шаре бри-
мо главу, па у своме руху табана по
е увек био будна ока.

руна наших коморција који су посе-
нили од покупљеног грања, па грејући
м фантазијом допуњују оно, што су

Скадру

У твојем смо стењу, стари, древни граде,
Горда Троја наша и силна ко' слава!
Још једном смо своје испунили наде,
Ма да гордим даром и десницом лава..

Твоје гордо стење што небеса пара,
И кршеви голи што недаше прићи.
Под очајним кретом Небескога Цара
И вечите правде морао си сићи

Са победна трона азијатских скота,
Што бранише вешто и лукаво тобом!
Сад је стење твоје синова Голгота
Наших, што однесе у гроб сухи собом

Цвет младости, снагу и миш'це најјаче
Када полумесец са врха ти паде,
И крет часни тобом блистати се заче,
И кад укренуше све нам наше наде,

Гледајући врле хероје, јунаке,
Где масама хрле у чељует ватрену,
Где падају смело лемећ миш'це јаке
У таму и маглу и крваву пену...

У твојем смо стењу, стари, древни граде,
Горда Троја наша и силна ко слава:
Још једном смо своје испунили наде,
Ма да гордим даром и десницом лава...

Јосиповић.

Са бојног поља

Коморције крај огња

СА СРПСКОГ ПРИМОРЈА

Српски успеси на бојном пољу, нашли су достојна одјека у свему нашем јединственом народу са два имена. Ми смо осветом Косова победили не само Турке но и сами себе, међу нама наше Неверне Томе. Цео наш народ као један човек одушевљено је поздравио прве наше победе, а са славом нашег оружја и то је одушевљење све више расло. Цео наш народ похитао је, да се одужи борцима, када није у стању на други начин, оно прилозима за рањене. Богати прилози са свих српских страна живи су сведок јединства осећаја нашег народа од Триглава до Балкана, од Сињега до Белога Мора. Стародревни Дубровник, Атина наша, понос наш у прошлости и дика у садашњости, трудио се, да у овој прилици, као и увек буде међу првима. Цвет Дубровчана на први глас о рату образовао је одбор и он је скупио суму која чини част Дубровнику. Позив одбора дивно говори о песничким и српским осећајима наших дичних Дубровчана, и гласи у целости:

„Дубровчани,

Дубровчани и Балкан! — Два ступа на двијема скрајним обалама времена и историје народа нашега, на којима вјера отаца наших затегну непреломиви мост куда јездијаху улаци, гласници, посланици снуждених, онијемљених, небројених покољења што но пренашаху поклоне, утјехе, наде и молитве из слободног и кршћанског Дубровника онима који даномице умираху за Христа и плакаху над мртвом слободом својом.

Груж и Дубровачка Ријека

Испод тог удесног лука, те чудесне дуге која навјешташе жетве, жетве будућности — тецијаше једна једина бујица крви и суза, која кад натопи Србију, Бугарску и Визант цијели разби се у немоћи свемоћи своје, о гигански кук црногорског Арарата и о непредобитне бедеме Светог Влаха.

Дубровчани,

Тако је наш град био одређен од Бога да буде еванђелским Самаританцем кршћанскога пука од Требиња до Цариграда.

Ако се још човјечанство не одужи Дубровнику због самилости толикијих вјекова, зато милосрдан би Бог, јер му удијели да види у часу смрти своје гдје се рађа Слобода Оније, за које он погибаше.

Дубровчани,

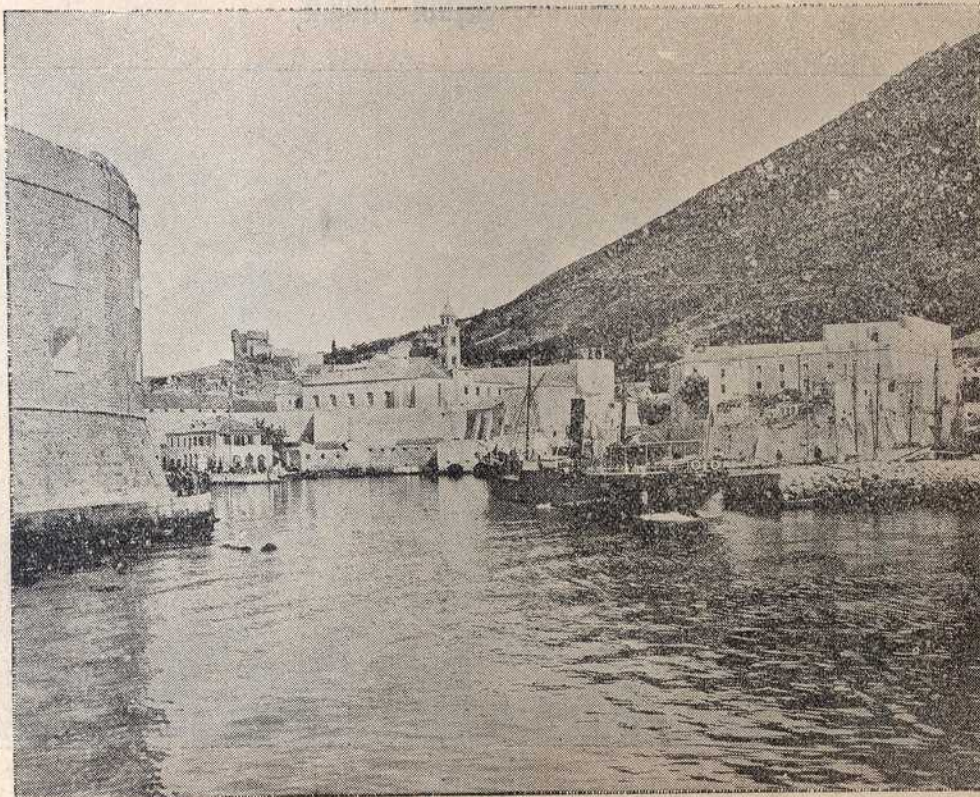
Од онога суђенога часа па до данас, обезвлашћени Дубровник остаје вијеран традицијама својим:

Вјеран Богу, вјеран народу, вјеран идеалу своме — а тај идеал би и јест: Ослободитељ робова, тјешитељ суза.

Дубровчани,

Задњи трзаји вјечне борбе кршћанства с непријатељем нашега рода потопише опет крвљу задње неослобођене педље балканских земаља.

И ето Дубровник као у дневи-ма Власти, прену се и завапи, јер у једи стародавне везе утјеха и суза нађе Сама Себе.

Градски бедеми дубровачки

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Дубровчани,

У име те свете задужбине отаца наших, позивљемо вас да пружите опет мелем самилости и помоћи онима који још увијек умиру за *крст часни и слободу златну*.

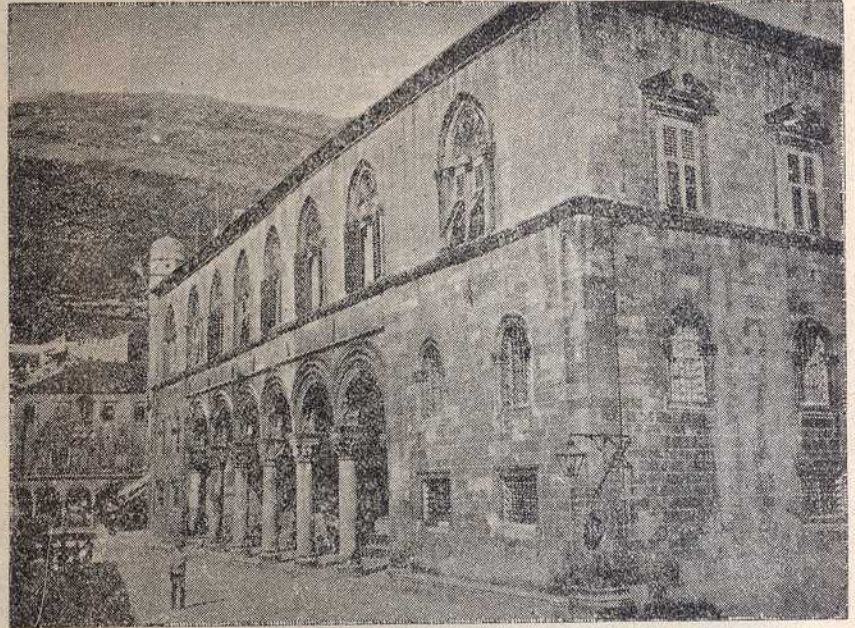
Дубровниче! Повиј ране браћи е да им твој дарак рече:

Ово ти шаље, као онда, наша Вјера, наше Срце, — наше Хриди.“

И Дубровчани су се одазвали онако како би се одазвали њихови славом увенчани претци.

Дубровник у коме је најдуже царовала српска Слобода који је вековима стајао Слободан и Напредан у пркос силним и моћним суседима, поштује традиције својих старих, и заслужује и по прошлости и по садашњости, да се с њиме упознамо. Тога ради данас доносимо три слике из њега

Прва представља чаробно дубровачко пристаниште Груж и Ријеку Дубровачку, где су летњиковци славне властеле, друга представља град и градско пристаниште, место на коме се искрцао Душан Силни, када је Дубровник походио, а трећа слика представља Кнежеву Палату, која је најзнаменитија и највеће вредности јавна грађевина у Српству.

СВЕДОК ДУБРОВАЧКЕ ВЕЛИЧИНЕ

Кнежев двор у Дубровнику

Освајач Скадра

Бригадир, Сердар Јанко Вукотић

ЗАПОВЕДНИК ЦРНОГОРСКЕ ВОЈСКЕ ПОД СКАДРОМ

Уз бригадира Мартиновића бригадир Вукотић најбољи је војсковођа црногорски. Своје војничко образовање добио је у Италији, а храброст, уметност у вођењу војске и војничку спретност показао је прешавши са својим одредом Тару и Лим и заузевши Бело Поље, Беране, Плав, Гусиње, Пећ и Свете Дечане. После тих успеха наименован је за начелника штаба Врховне Команде под Скадром, а када се српска војска повукла испред Скадра бригадиру Вукотићу поверена је команда над црногорском опсадном војском. Он је водио преговоре за предају Скадра и много допринео, да је Скадар данас српски.

Бригадир Јанко рођен је из Чева, син је чувеног сердара Станка Машанова, а браћи је краљице Милене. По свршеном школовању у Италији ступио је у црногор-

ску војску 1885. Вистар, провицава духа, школован пун воље за рад, а уз то из старе сердарске куће Вукотића, сердар Јанко је врло брзо напредовао у војсци и 1906. постао је министар војни.

За време анексионе кризе долазио је у нарочитој мисији у Геоград, где је одушевљено дочекан.

Том приликом аустријске власти су га задржале у Загребу и претресе, али нису нашле оно што су тражиле. У повратку из Београда бригадир Јанко се вратио у Црну Гору, да би избегао шиканирање, преко новопазарског сандака, те је том приликом лично проучио теренске прилике краја, кроз који је у овоме рату победоносно водио своју војску. На увреду, која му је као изасланику владара Црне Горе нанета у Загребу бригадир Јанко је одговорио тиме, што је вратио у Беч звезду ордена Гвоздене Круне, којом ја ранаје одликован.

Јуначке прилике генерала Јанка украшене су многобројним црногорским, српским и страним орденима, а најмилије ће му одликовање бити уз златну Обилића медаљу коју је скоро добио, и свеопште признање српског народа.

Како жали српска мајка

Мати пок. артиљерског капетана I. класе Рад. Свет. Никетића, славно палог при освојењу Новог Пазара, која је у њему изгубила, у рату за ослобођење потлачене, српске браће, јединца сина, тешко је погођена страшном несрећом, која јој је дом ископала. Она лежи болна преболна. Сродници и пријатељи походе је и теше, трудећи се својски да јој ублаже љути јад.

Један пријатељ почео је тешити говорећи, како јој је син погинуо у борби за свети аманет српскога племена, за ослобођење неослобођене браће, за славу и величину српскога имена. Једном речи, трудио се усрдно и пријатељски да јој ублажи преголеми, вечни, матерински јад.

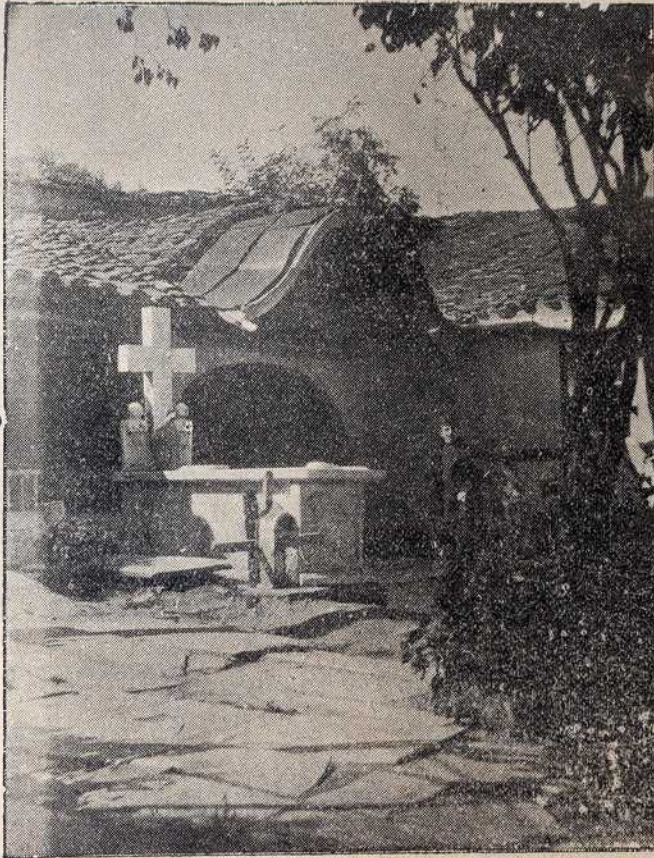
Тешко оболела старица, бледа као смрт, напрежући се као да ће пустити из груди последњи дах, одупре се о болне и увеле руке, попридаже се на болесничком узглављу и рече тешитељу:

За то га је мајка и родила!...

И одмах, болна, клону на узглавље.

Тако жали српска мајка!...

Из нове Србије

Црква Св. Спаса у Скопљу

Саборни храм српски Св. Спаса у Скопљу знаменит је по својој скупоценим уметничком иконостасу, чију смо слику донели у ранијем броју. Иначе сама црква ни по чем не пада у очи и грађена је по типу других наших цркава прављених под Турцима, који нису дозвољавали, да хришћански Божји храмови својом величином и лепотом одвајају од њихових џамија. Црква је више у земљи. Грађевина не представља никакву вредност, али је богомоља у врло великом поштовању код народа далеке околине. Црква Св. Спаса је доста имућна. Пред црквом се види гроб и споменик много заслужног родољуба, првог Србина митрополита скопљанског, блаженоупокојеног оца Фермилијана.

Борба с Цавид пашом

Кота 452, положај пред Цавид Пашом, 15. марта 1913. године.

Наша предстражна линија дотерала је до коте 452 док се пред нама, на коти 500, налазила предстражна линија Турака, који су долазили од југа. Ове предстраже биле су ради заштите од побуњених Арнаута, али како приметисмо, после угушене побуне, да туда крстаре турске коњичке патроле, од којих је једна и заробљена, видесмо да се налазимо пред регуларним непријатељем, пред Цавид Пашом.

О јачини турских трупа на основу добивених података т. ј. турских заробљеника, није се могло никако сазнати право стање, јер је сваки друкчије говорио, те се морало само насилним извиђањем, борбом то утврдити.

У том циљу је 11. марта упућена једна чета I. прекобројног пука, да донесе тачне податке. Турци се овом нису надали, па и ако су били бројно јачи, повукли су се са положаја, са коте 500, назад, ка варошици Љуш-

ми, која лежи на 5 км. од коте 500. Но сутра дан, 12 марта, пођу из Љушме два табора да поврате свој стари положај коти 500, те натерају нашу чету на одступање. Наши се врло вешто повукоше ка коти 452 и благодаречи вештини официра који је то извео, сачувани су животи многих наших синова, који су му били поверени.

Кота 452 налази се пред селом Балогат, које има телефонску везу са главнином пука, који се тада налазио на гребену Душка те командир телефонски извести команданта о надмоћности турске војске с примедбом, да би му требало појачање одмах да се пошаље. Према оваком мишљењу командира, буде упућена на положај једна чета и један топ. Рано ујутру, већ су турске трупе почеле наступати ка коти 452 али после кратке борбе буду одбивени и повуку се на свој стари положај. При овој борби, турска пешадија била је заштићена артиљеријом и митраљезима, који су се затворили у једну сеоску кућу, одакле су успешно дејствовали, док нису ућуткани са неколико метака из нашега топа.

Пошто су се Турци повукли, командир извести команданта о току борбе, губитцима, и осталом, ставивши на крају извештаја мишљење, да би требало послати још појачања, пошто се лепо видело прикупљање турске војске на коти 500, и спремање за напад. Одмах је упућена још једна чета и 2 митраљеза. То појачање стигло је на положај 12 марта око 4 сата по подне.

Официри су догледима посматрали турске положаје и груписање и појачавање њихових трупа, које су се налазиле на 4—5 км. од коте 500 док су се наше налазиле на 25—30 км. Неколико млађих официра предлагали су да се Турци ноћу нападну, и на тај начин са положаја одагнају, док су други то спремање Турака олако узимали, не придајући никаква значаја томе, били противни ноћном нападу, мислећи да је боље, да чекају да Турци крену напред. Како је мрак пао почето је утврђивање положаја, што је било од неоцењене вредности у сутрашњој борби.

Ноћ је прошла на миру, дивне албанске планине привлачиле су нас, да уживамо у њиховој дивљини, ми смо искоришћавали слободне часове уживајући у природи ових дивљих предела. Пред зору, око 4 часа чуло се пушкарање између наших мртвих стража и турске војске, која је с планом предузела напад на наш положај. Пуцњава се постепено почела развијати, све јаче и јаче, да у 8 часова достигне кулминацију, да се претвори у паклено фијукање куршума, рику топова, монотоне песме митраљеза и узвике људи, који су се и са једне и са друге стране јуначки борили.

Пошто су Турци врло добро познавали положај то су своју главну силу сконцентрисали на наше десно крило, које је било најслабије. Кад су се примакли на 7—800 метара, трубе засвираше, што је био знак да артиљерија почне дејство против нас, помажући своје трупе; срећа је била велика што су готово сви метци нама измењени падали иза нас, т. ј. пребацивали су, а једна граната, која међу нас паде, на нашу превелику радост није се ни распрела, те тако од артиљерије њихове бесмо сигурни, пошто нису смели покушавати са подбацивањем, јер су се бојали да своје војнике не туку. Да су Турци имали тачно одстојање до нашег положаја, они би нас са својим артиљеријцима лепо сачрашили, пошто смо ту били врло густо распоређени због теренских тешкоћа.

Турску пешадију у овом нападу штитили су топови и 2 митраљеза, од којих је један брзо ућуткан док је други још дејствовао са даљине од 300 метара према нашем фронту; али, наш топчија, знајући сву опасност ове паклене машине, појурио је, да ућутка и ову керицу, која је почела да наноси квара нашим трупам сручивши на њ неколико шрапнелских зрна.

Наша пешадија држала се упорно на положају а добила је и наређење, да положај не сме напустити, по цену најскупљих жртава. Турци су надирали, и једног

момента учинила нам се толико критична ситуација, да смо се готово спремали за одступање, кад на једанпут зачусмо вику наших војника „Не пуцај наши смо.“ и „Турци се предају“, нашта је ватра мало обустављена, да би турски заробљеници били доведени позади наших положаја.

После борбе поднаредник, који је ове Турке заробио, причао нам је о томе ово:

Ја сам био на предстражи, кад на једанпут пред нас искочише ови Турци, што их овде видите, један од официра одмах ми приђе, и упита да ли има много аскера на положају. Ја му одговорих да их је толико да се ни избројати не могу, и како ће и нас и њих све побити; нисам ни приметио, кад је један од турских војника дигао пушку да ме убије, тек видех где плану револвер у руци официра, који рани тог војника наређујући да нико не пуца, већ да се преда мени, а ја ћу им живот сачувати; тада у сред оне најжешће ватре извади табакеру и понуди ме дуваном, што му ја и не одбих, и после се кретох са њиме право ка нашем положају.

Ова предаја Турака толико нас охрабри, да почесмо дејство поново. Оба наша митраљеза почеше опет дејство са својом ужасном ватром. Тако смо задржали цело десно крило турско, не давши им ока отворити, а поднаредник, који је заробио оне Турке причао је да су наши митраљези покосили цео један строј турских војника. Једина мана код њих била је у томе, што су послужиоци били махом резервисти, који машину добро и не познају, те је сам командир морао дејствовати, тј. руковати митраљеском ватром, излажући се сваког тренутка опасности да погине.

Наша артиљерија као и свуда, тако и овде јединствено је извршила свој задатак. Нарочито је помогла нашем десном крилу, јер је ту била сва сила и главно надирање турске војске Исто тако су и на фронту показали своје одлично дејство. Турци су са својим топовима дејствовали с времена на време, јер су штедели муницију.

Наших је било 4 чете, по 200 људи, 2 митраљеза и 2 топа, а Турака око 1500, са 2 митраљеза и 2 топа.

Око 9 часова командант изда наређење, да једна чета обухвати Турке с левог, друга с десног бока. Тај обухватни напад панично је дејствовао на Турке, и под кишом наших куршума и топовских зрна, почеше се повлачити ка свом старом положају, остављајући многе мртве и рањене за собом, да дочекају нове борбе, које су им тек предстојале.

Поводом ове борбе, наређено је, да се одмах крену још 2 пука ка положају коте 452 и 500 и да се поведе одсудна борба са Цавидом, па да се или ухвати, или уништи.

Од наших су рањена два официра, командир митраљеског одељења Ђорђе Благојевић и командир чете Драг. Васовић, капетани, и око 70 војника; погинуло је 22 војника. Турци су изгубили око 200 које мртвих које рањених и 150 које војника које официра заробљених са 1 митраљезом и муницијом. St.

Престолонаследник војсци

— Ускршња честитка. —

Командант прве армије, пешадијски пуковник Њ. Кр. В. престолонаследник Александар упутио је о Ускрсу својој армији ову наредбу:

„Честитајући празник Васкрсења официрима, подофицирима, капларима и редовима моје храбре прве армије, јунацима са Куманова, Велеса, Прилипа, Битоља и Елбасана, ја сам уверен да ће увек и у свакој прилици остати достојни њихове храбрости и славе онако сјајно манифестоване у овоме рату. Срећан сам што шаљем честитања мојим храбрим војницима за светле ускршње

празнике из Скопља, старе српске престонице, када се налазе на просторији старе српске царевине, коју су они ослободили и залили својом јуначком крвљу. У убеђењу да ћете вршити своју дужност и у будуће, како сте је вршили у овоме рату, ја вас поздрављам, лични моји јунаци, и честитам вам празник са: Христос Васкресе!

Александар.“

Великани руске армаде

Ђенерал Лиљевић

Стари прослављени руски војсковођа Ђенерал Лиљевић, који је пред крај руско јапанског рата примио главну команду над руском војском од Куропаткина, чим је Србија објавила рат Турској за ослобођење Косовског робља био је међу првима, који се ставио на расположење српској војсци, да јој послужи својим знањем и искуством. Та понуда за нас је драгоцен доказ његове искрене и велике љубави према нашем народу.

Наше војсковође

Ђенерал Михаило Рашић

КОМАНДАНТ ДУНАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ ДРУГОГ ПОЗИВА

Отмени и господствени српски официр, који је ушао у овај рат до срца увређен, изишао је из њега светла образа, поносан јер је чист као злато. Ђенерал Рашић, који је несумњиво један од најобразованијих наших официра и човек коме стручну спрему ни противници не поричу, стекао је највеће заслуге за наше артиљеријско наоружање, које се у овоме рату показало у свом своме савршенству. Он је био једна од главних чињеница, која је највише допринела, да српска артиљерија добије топове и муницију, који су за непријатеља били страх и трепет и који су, по једногласном признању свих стручњака тако много допринели нашим бојним успесима. А због тог наоружања Ђенерал Рашић имао

је невин много горких часова и због тога је морао пре времена да напусти војску, за коју је од младости живео. Ако и за кога за ђенерала Рашића требао је овај рат, да утврди његову савесност, а документованом својом способношћу извојевао је, с пуно права ђенералски чин.

Рашић је један од најстаријих наших војника. Рођен је 16. јула 1858. у Алексинцу, где је свршио основну школу и два разреда гимназије. Школовање је наставио у београдској реалци, где је 1874. свршио шести разред и ступио у Војну Академију, у једанајесту класу у којој су му били другови генерал Живковић, генерал Степановић, пуковник Дамњан Поповић, Исаковић, Бор. Нешић, Божа Крстић, Сима Рашић, и други. У школи их је било 23. а он је био осми у рангу.

Као млади питомац у рату 1876. био је у штабу јужно моравске дивизије, у четвртој батерији ове дивизије и водник четврте батерије шумадиске дивизије.

Као официр био је у накнадном курсу Војне Академије

У оба Српско Турска рата учествовао је у борбама на Мрамору, Алексинцу, Бобовишту, Делиграду, Пироту, Марковом Калету, Колашници и Врањи.

У другој рату био је ађутант команданта првог артиљеријског пука прве шумадиске дивизије шумадишког кора.

У српско бугарском рату као водник прве батерије тимочког артиљеријског пука учествовао је у борбама на Зибену (Трну), Гургуљати, Сливници, Брезнику и Пироту.

За заслуге и храброст у рату пуковник Рашић одликован је сребрном и златном медаљом за храброст, са две црногорске медаље за храброст, Таковским крстом с мачевима и медаљом за војничке врлине. И других одликозња Рашић има безброј. Он је један од наших официра, који има највише страних ордена, које је добио дугим службом на двору. Од наших ордена има Бели Орао т, ећег степена Таковски Крст, другог степена, а од страних ленте бугарског ордена за грађанске заслуге, и Св. Александра, црногорског Даниловог ордена, звезде ордена Франца Јосифа и Гвоздене Круне, Талијанске Круне, Румунске Круне, грчког Св. Спаситеља, турску Османлију, јапанску звезду и др.

У миру Рашић је каријеру официрску почео у трупи, а 1886. после рата с Бугарском, постао је командир телеграфског одреда, којим је почело уређење сталне телеграфске командле

Године 1887. постао је као капетан друге класе Краљев ордонанс, после две године унапређен је за ађутанта, а 1893 постао је маршал двора на коме је положио остао до 1. априла 1900. када је по молби као потпуковник постављен за команданта моравског артиљеријског пука. У априлу 1903. премештен је за инспектора артиљерије у министарству војном где је остао док прошле године није пензионисан.

Осим других дужности пуковник Рашић био је три године хонорарни наставник Војне Академије, а Краљу Александру је био наставник за артиљеријска правила. Био је изванредни комесар за пограничне трупе 1900. био је као изасланик српске војске на француским маневрима, а три године био је као млад капетан на спремни у генералштабу.

Када је Краљ Милан, по абдикацији, путовао по Истоку у његовој пратњи је био и Рашић, који је успо мене са тога свога пута написао и штампао у две велике књиге „Са Њ. В. Краљем Миланом на Истоку“.

Осим тога радио је доста и на војној књижевности, која од њега има у „Ратнику“ доста цењених прилога.

Рашић важи као врло способан војсковођа и за то му је и поверена таква важна команда, а дато му поверење он је потпуно оправдао и на Куманову и под

Једреном. За успехе његове дивизије под Једреном ђенерал Рашић је одликован од Краља Фердинанда орденом за храброст трећег степена, одликовање које се у Бугарској даје само најзаслужнијим војсковођама.

Нови Краљ Албаније

Есад Паша Топтани

ХРАБРИ БРАНИЛАЦ СКАДРА

После полугодишње јуначке одбране тврдога Скадра храбри његов командант Есад паша Топтани могао га је предати херојској црногорској војсци. Он је немогући више одолети навали црногорских лавова предао град на часан начин. Црногорци су јунаке пустили да иду под оружјем. Српска војска пропустила их је кроз нашу територију у срце Албаније и Есад паша који је члан једне од најугледнијих и најбогатијих старих албанских породица, прокламовао је са својом војском независност Албаније, а себе је прогласио за првог краља те нове државе. Есад паша је европски образован човек четрдесетих година. У народу ужива врло велики углед а породица му је на далеко чувена од старина, те се његов покрет мора узети као озбиљан покушај Албанеза да сгворе од свију и свакога независну Албанију.

Споменик херојима

— Осветницима черноменских јунака —

Једрене је пало. Освећени су јунаци који нам некада изгинуше на Черномену. Прикинут је последњи беоцуг ропског ланца, који нам је стезао браћу робове.

То велико дело српске и бугарске војске изискивало је и велике жртве. Велики број најбољих синова Српскога Народа платио је животом својим ту велику тековину. Једренско поље натопљено је крвљу и посјано костима јунака браће, наше.

Ослобођено робље чуваће у срцима својим благодаран спомен на своје пале ослободиоце. Али смемо ли оставити то крваво и славно поље без виднога обележја које ће вековима казивати пролазнику, да су на томе месту слободна браћа положила живот свој за слободу браће робова? Не, то не смемо учинити. Огрешили бисмо се и о себе

То славно место мора бити обележено спомени-

ком великим, као што је било велико пожртвовање наше пале браће, јаким као што је мишица њихова јака била, трајним као што ће спомен на њих бити трајан у робља ослобођена.

Другови палих јунака са дунавске и тимочке дивизијске области, предузели су, да се тај видни споменик, који ће у исто време бити костурница наших хероја, подигне пред Једреном, на домаку оних места, где су окршаји наше војске били најстрашнији, верујући, да ће оцеви, браћа, синови тих јунака најсрдачније припомоћи својим средствима, да се тај споменик што пре подигне.

Зато се они и обраћају овим позивом на вас, оцеве браћу и синове тих неумрлих јунака да шаљете своје прилоге, да се достојан споменик подигне најдостојнијима међу српским синовима. Сваки од вас учиниће то, јер својој слави и своме поносу споменик диже.

Све прилоге треба упућивати благајнику одбора пуковнику г. Љ. Јовичићу, команданту VII. пешад. пука II. позива народне војске.

Председник одбора за подизање споменика
Једреним јунацима,

генерал **Илијаш Рашић**,

командант Дунавске Дивизије II. позива народне војске.

Јунак са Мукоша

Међу официрима који су се у овом победоносном рату нарочито лично одликовали заузима угледно место пешадијски капетан Јордан Ј. Икић, командир чете у

првом пешадијском пуку, који је са својом четом заузео снегом покривени Мукош. Са својом четом он је први прешао границу код Ристовца и учествовао у свима борбама од Рујна до Битоља, предходећи увек својим војницима примером храбрости. У недељу 21. октобра 1912. онда поручник Икић добио је наређење, да исте ноћи са својом четом заузме Мукош и да се на њему утврди и задржи до даљег наређења. Посао је веома тежак, али су команданти пука и батаљона знали, да ће бити извршен када је поверен Икићу, код кога као војника док је жив нема немогућности. Теренске тешкоће су биле неописане, зима да пуца дрво и камен, помрчина густа као тесто, да се прст оком не види, па ипак је Икић успео да око понџи изврши поверени му задатак избије на врх Мукоша. У постављању предстража око поноћи сукобио се са турским предњим одељенима. Отвори се љута борба, која је трајала један сат. И ако су Турци били надмоћнији и у повољнијем положају Икић их је са својим храбрим Врањанцима сузбио и успео да заузме позицију, која је од велике важности задржи до доласка јачих одељења наших трупа. У зору стигла му је у помоћ још једна чета под командом капетана Милоја Стојковића. У том и Турци навале много јачом силом енергично да поврате изгубљене положаје, али су их Икић и Стојковић надбили и после два сата огорчене борбе натерали у бегство.

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН **Јордан Ј. Икић**
командир чете у I. пуку.

Икић је био у предходници приликом продирања наше војске ка Куманову, био је у предходници код Бујановца и заузео Коњаре. После одликовања на Му-

кошу истакао се и на Облакову. Приликом заузећа Битоља газио је Шемницу до појаса и свагда је био у првим редовима, не страшећи се непријатеља, који је на све стране сејао смрт.

За показани успех у вођење чете, по предлогу команданта пука, пуковника Душана Туфегџића још у почетку рата награђен је капетанским чином, а за показану личну храброст предложен је за медаљу за храброст, коју је у истини заслужио.

Икић је дете Топличине Косанице, и војник је од ране младости своје. Пун љубави према војсци, лепе интелигенције и солидна образовања, неуморан на послу, он је брзо напредовао, показавши се на бојном пољу достојан награда, које је добијао у миру.

После свршених ратних операција капетан Икић је премештен у други пешадијски пук Књаза Михаила првог позива народне војске и сада се са тим пуком у коме служе синови његова родна краја, налази у околини Дебра, где и опет има пуне руке посла, које он свршава на задовољство предпостављених, као вој-

ник који извршење наредаба сматра за свету дужност. Капетан Јордан Икић је тип оних војника, који се у служби држе онога „у млађега поговора нема“. У киши куршума он се није знао поколебати, када је имао да изврши оно што су му старији у задатак ставили. Уз друге војничке врлине то ће му у будуће осигурати напредовање.

ПРОДАВЦИ се моле, да нам обрачун за до сада продате бројеве одмах пошаљу заједно с непродатим бројевима.

ПРЕТПЛАТНИКЕ молимо да обнове претплату за другу четврт, како не би било прекида у шаљању листа.

Резервни пешадијски потпоручник

† НИКОЛА ТАЈНИЋ

водник IV. чете, IV. батаљона, 13. пука II. позива славно пао на Куманову.

Наши резервни официри одлично су се показали у овом рату, у коме су многи славно пали за Краља и Отаџбину. Међу тим Косовским осветницима, којима је било суђено да слободу Косова откупе својим животима, налази се и јунак чију слику горе доносимо, Потпоручник Никола син је поносне Вељкове Крајине, у којој је био један од најотреситијих и најугледнијих људи из народа. Рођен је у Вељкову, где је био општински деловођа и председник општине. У крвавој битци на Куманову Никола је на челу свога вода љутих Крајинаца јурио неустрашимо на непријатеља и ту је 11. октобра када се борба већ клонила своје крају, потпоручник Никола пао смртно рањен. Тешкој рани подлегао је у нишкој болници. Цела Крајина и сви који су га познавали искрено су оплакали овог честитог човека и доброг јунака, који је Србовао како ваља за време мира, а на бојном дољу је претходио примером, како је за Отаџбину слатко умрети. Као интелегентан сељак вредно је у својој околини растурао српску књигу и у томе је био десна рука неморном раднику на народом просвећивању у овоме крају Томи Манићу.

Нека је слава славно падом!